

Un nou mormânt de incinerare din necropola de epoca bronzului de la Crivina, județul Mehedinți

Gabriel Crăciunescu

Summary

A new incineration tomb from Crivina necropolis, Mehedinti County

It is described a tomb belonging to the Žuto Brdo-Gârla Mare discovered in 2009 in a necropolis situated at km river 894. Due to its inventory this tomb can be considered a part of the discoveries from South West Oltenia belonging to that particular culture. The Bronze Age necropolis was overlapped by another early feudal necropolis.

The importance of this tomb consists in the fact that, beside the incinerated bones of the individual found in that urn, there were also bone fragments belonging to another individual. Also, in the same urn, an unburned animal epiphysis was found. This habit of meat offerings is common for the entire areal of this culture, but especially in West Oltenia. We have also seen this west of the Iron Gates, especially in Dubovac necropolis.

The presence of those incinerate bones belonging to another individual suggests that the location of the funeral pyre had been used multiple times, a situation commonly found in several necropolis especially from South West Oltenia.

Keywords: Bronze Age, Žuto Brdo-Gârla Mare Culture, South West Oltenia, Necropolis

În anii 2008 și 2009 am condus un colectiv de specialiști care au efectuat cercetări arheologice în necropola de la Crivina, județul Mehedinți. În anul 2008, la sfârșitul lucrărilor, am repartizat membrilor colectivului anumite elemente din cadrul descoperirilor, pe care să le valorifice prin articole de specialitate, lucru care s-a și finalizat¹. În urma cercetărilor din anul 2009 am repartizat spre publicare un mormânt aparținând culturii Žuto Brdo-Gârla Mare doamnei O. Neagoe. Materialul ceramic a zăcut mult timp în cadrul Laboratorului de Restaurare al Muzeului Regiunii Porților de Fier fără să i se dea atenție. M-am ocupat de trimiterea resturilor osteologice pentru analiză la Institutului de Antropologie, am primit rezultatele, dar O. Neagoe nu a elaborat nici până acum un material. Nu dispun decât de dimensiunile vaselor descoperite în acest mormânt, din momentul întocmirii Raportului de cercetare înaintat Ministerului Culturii. Cu toate acestea, îmi iau libertatea de a introduce în circuitul științific acest mormânt care are anumite particularități ce îl fac interesant și util pentru cercetători. Rămâne ca doamna amintită să publice datele de care eu nu dispun în acest moment, atunci când piesele vor fi complet restaurate.

¹ Crăciunescu G., Neagoe O., 2008, p. 87-96; Neagoe M. I., Manea C., 2008, p. 113-122

În rândurile următoare voi insera câteva date despre necropolă și amplasarea acesteia. Necropola este situată chiar în dreptul bornei cu kilometrul fluvial 894, în marginea de sud-vest a localității Crivina și la baza dealului situat în partea de est a satului. Localitatea ca atare este situată acum într-o zonă de dealuri cu înălțime mică, dar cu un teren foarte frământat. Anterior construirii barajului de la Porțile de Fier II, localitatea era situată în lunca Dunării între fluviu și dealuri, dar după construirea acestuia, locuințele din imediata apropiere a apei au fost inundate iar locuitorii s-au mutat către interior. Din terasa înaltă, situată în partea de sud-est a localității, pornesc mai multe izvoare, unele cu debit semnificativ și permanent. Acestea, precum și existența vechii lunci care era destul de lată și situată în marginea Dunării, reprezentau condiții favorabile pentru existența unor locuiri preistorice.

Crearea lacului de acumulare Porțile de Fier II a determinat nu doar strămutarea unor locuințe din perioada actuală, dar a dus și la distrugerea celei mai mari părți a sitului existent aici. În Muzeul Școlii Generale Crivina se păstra, în perioada 2008-2009 când am făcut cercetări aici, un bogat material ceramic care ilustra locuiri aparținând grupului cultural Gornea-Orlești și culturilor Criș, Coțofeni, Verbicioara, Žuto Brdo-Gârla Mare, Hallstattului, sec. IV d. Chr. și feudalismului timpuriu. Documentate prin descoperirea unor morminte sunt doar necropolele Žuto Brdo-Gârla Mare și cea din feudalismul timpuriu. Din discuțiile cu sătenii a rezultat că lacul a distrus circa 150 m din uscat. Situația poate fi observată și în prezent prin faptul că pontonul unde acostau cândva vapoarele de pasageri, este situat undeva în largul Dunării. Tot acest spațiu, unde apa are adâncime mică, este invadat vara de plantele de baltă, iubitoare de apă caldă. De la unii sătenii am aflat că de-a lungul anilor au apărut în malul care s-a tot mutat către interior, oase și vase de lut. Din cercetările de teren pe care le-am efectuat în ultimii 20 de ani, am reușit să strâng informații și să recuperez unele piese din bronz și ceramică. În acest sens precizez că am dus la Muzeul Regiunii Porților de Fier câteva vase mici descoperite în malul nisipos de la kilometrul fluvial 894 și care reprezentau, în mod cert, resturile unor morminte distruse de apă. Se poate, deci, discuta despre alte câteva morminte distruse de apă dar salvate parțial.

În data de 8 iulie 1992, cu ocazia unei cercetări de teren, am avut ocazia să văd la cetățeanul Vatau Tănase din această localitate, un vas dublu și o statueta antropomorfă, descoperite pe malul Dunării în zona kilometrului fluvial 894. Prezența statuetei este de o importantă deosebită pentru această necropolă. Se știe că în unele necropole din sud-vestul Olteniei, nu au apărut statuete antropomorfe². În însemnările mele de teren am notat și desenat această piesă ce avea mâinile așezate pe mijloc iar degetele erau marcate prin linii. Partea inferioară a acesteia era deformată datorită arderii de pe rugul de incinerare. Vasul dublu era format

2 Crăciunescu G., 2006, p. 67-76

din două recipiente sferice care aveau fundul profilat. Dimensiunile piesei, pe care le-am notat atunci, sunt următoarele: L=15 cm; LA=7,8 cm. Atât statueta cât și vasul dublu erau decorate pe toată partea exterioară cu motive caracteristice culturii Țuto Brdo- Gârla Mare. Trebuie să precizez că aceasta este una din cele nouă necropole aparținând acestei culturi, din partea de sud-vest a Olteniei³.

Câteva cuvinte și despre necropola din feudalismul timpuriu. Aceasta suprapunea necropola epocii bronzului într-o măsură oarecare, greu de stabilit în această fază. În diferitele deplasări efectuate în zonă am avut ocazia să găsim schelete distruse de eroziunea apei Lacului Porțile de Fier II în diferite faze. Au fost și situații când asupra scheletelor am găsit diferite piese de inventar lucrate din bronz, în special brățăriși inele⁴. Pe baza inventarului metalic a fost făcută și datarea acestor morminte.

Revenind la mormântul în discuție, notat cu nr. 8 în cadrul cercetărilor de la Crivina, acesta a fost descoperit în campania din 2009 în malul apei, în apropierea secțiunii trasate de noi. Nu a putut fi sesizată groapa mormântului. Această secțiune fusese plasată la distanță de circa 3 m de mal, pentru a nu permite apei o eroziune rapidă. Totuși, când noi eram pe șantier, apa a măcinat malul și a apărut acest mormântul. El avea baza la adâncimea de 1,10 m și era suprapus parțial de un mormânt de înmuție din feudalismul timpuriu (Pl.I). Ambele morminte au avut de suferit de pe urma unei gropi pentru amplasarea unei borne de la care nu se mai păstra decât țeava. Această suprapunere a fost sesizată și de analiza antropologică⁵ care a sesizat că există resturi osteologice și de la un înmuțat. Din acest raport rezultă câteva date importante. În primul rând analiza a pus în evidență faptul că pe lângă incineratul principal se mai găseau câteva fragmente de oase din alt incinerat. În al doilea rând este semnalată existența unui înmuțat care nu are legătură cu epoca bronzului și în al treilea rând, este pusă în evidență existența unei epifize de os de animal, în urna epocii bronzului, care nu prezintă urme de ardere.

Existența câtorva resturi de oase incinerate aparținând unui individ secundar, față de cel principal din acel mormânt, ne întărește părerea potrivit căreia în această parte de vest a Olteniei incinerarea se făcea pe același loc în care mai funcționase rugul, lucru sugerat și de cercetări din estul Olteniei⁶. Spre deosebire de Gârla Mare⁷, la Crivina nu avem nici un element care să ne sugereze zona în care s-a aflat acest rug funerar. Însă consider că și aici amplasarea rugului funerar nu se făcea la distanță prea mare față de necropolă, ca și la Gârla Mare.

³ *Idem*, 2012, p. 32-53

⁴ *Idem*, 2004, p. 52-53 și Pl. VII

⁵ Constantinescu M., Culea Mihaela, 2009

⁶ Motzoi-Chicideanu I., 2011, p. 513

⁷ Crăciunescu G., 2013, p. 102

În această mică necropolă au mai fost descoperite alte două mormânt care conțineau resturile unor ofrande de carne⁸. Precizarea din Raportul Institutului de Antropologie, pentru mormântul din 2009, în care se menționează existența unei epifize de os de animal ce nu prezintă urme de ardere, ne indică aceeași practică a depunerii unor ofrande. După cum am arătat cu alt prilej, această practică este mai des întâlnită în vestul Olteniei.

Urna cu oasele incinerate avea drept capac un castron nedecorat așezat cu gura în jos. Alături se găseau alte vase: o ceașcă decorată, un castron în iniatură, o urnă miniaturală acoperită cu un capac, iar în interiorul urnei se afla un mic castron. Situarea vaselor din exteriorul urnei la o înălțime apropiată de gura acesteia, sugerează că ea era îngropată în nisip până la o anumită înălțime, în momentul depunerii vaselor din exterior. Pentru publicare, am la dispoziție doar cea mai mare parte a fotografiilor pieselor tratate sumar dar nerestaurate. Singura piesă restaurată este castronul-capac descoperit pe gura urnei, a cărui imagine nu o am dar dispun de dimensiunile lui.

1. Urna funerară (Pl. IV/1) este prezentată în fotografie într-o fază intermediară, nefiind încă terminat procesul de restaurare. Aceasta este decorată cu ghirlande, spirale, linii, cercuri concentrice și ”S”-uri înlănțuiți, motive caracteristice culturii Žuto Brdo-Gârla Mare.

2. Castronul-capac este lucrat din pastă amestecată cu mult nisip, prost finisat, de culoare neagră. Dimensiunile acestuia sunt următoarele: DG=26 cm; Î=14,3 cm; DB=9,8 cm. Are fundul plat, corpul bitronconic și buza dreaptă. De pe buză coboară scurt o toartă lată.

3. O urnă funerară în miniatură (Pl. II/1) se păstra în proporție de jumătate și este nedecorată. Are fundul plat, corpul bitronconic și buza evazată. Pe maxima bombare are două torți late care se arcuesc scurt.

4. Capacul de vas de pe gura urnei în miniatură, de mici dimensiuni și el, are corpul tronconic, un suport scurt și concav. Întreaga piesă este neglijent lucrată, dintr-o pastă prost frământată și cu mult nisip cu bobul mare. Partea exterioară a capacului (Pl. II/2) este decorată cu linii duble realizate din împunsături succesive care sunt dispuse între buza și piciorul piesei. Interiorul acestuia (Pl. III/1) este decorat cu linii simple de împunsături succesive dispuse în același mod ca la exterior. Imediat sub buză se află cinci grupe de câte două găuri, necesare la agățatul piesei cu ajutorul unor sfori.

5. Un castron de mici dimensiuni (Pl. III/2) este decorat tot cu linii de împunsături succesive. Acesta are fundul plat, corpul bitronconic, buza trasă ușor către interior. Pe buză se află trei apucători, două care sunt dipuse diametral fiind rupte, doar ultima păstrându-se întreagă și sugerând un posibil cap de pasăre.

⁸ Elsusi Georgeta, 2008, p. 85-86; Crăciunescu G., Neagoe O., *op. cit.* p. 87-96

6. Ceașca (Pl. IV/2) are forma clasică pentru cultura Țuto Brdo-Gârla Mare. Este lucrată din pastă de bună calitate de culoare maro, bine frământată și finisată. Se sprijină pe un suport inelar profilat, corpul este bitronconic și în trei colțuri, gâtul tronconic, buză evazată. O toartă plată coboară de pe buză până pe umărul vasului iar deasupra acesteia se ridică o protomă ușor lățită. Decorul este format din linii duble sau simple, ghirlande și cercuri realizate din puncte.

Deși nu este întreagă, urna (Pl. IV/1) are analogii de formă și decor, în necropolele din sud-vestul Olteniei, la Balta Verde *La morminți*⁹, Ostrovul Mare *Bivolării*¹⁰ și Gruia¹¹ dar și în estul provinciei, la Cârna *Grindul Tomii*¹², Plosca *Cabana de metal*¹³ și Ghidici *Balta Țarova*[□]. Castronul nedecorat este întâlnit în special în necropola de la Gruia¹⁴, acest gen de piesă de dimensiuni mari și nedecorat lipsind de la Ostrovul Mare. Urna în miniatură (Pl. II/1) are asemănări cu piese din necropola de la Ostrovul Mare¹⁵, unde acest tip de vas este foarte bine reprezentat¹⁶. Deși în număr mai mic, aceste mici urne se găsesc și la Balta Verde¹⁷ dar lipsesc în necropola de la Gruia. Cești asemănătoare cu cea descoperită în acest mormânt (Pl. IV/2) se întâlnesc în toate necropolele din sud-vestul Olteniei. Ele sunt prezente, în număr mai mare sau mai mic, la Gruia¹⁸, Ostrovul Mare *Bivolării*¹⁹ și Balta Verde *La morminți*²⁰. Castronul de mici dimensiuni (Pl. III/2) de formă rotundă, își găsește bume analogii într-o piesă de la Balta Verde *La morminți*²¹ dar poate fi considerat un vas cu profil aviform, așa cum este un vas de la Gruia²² sau un castron de la Ostrovul Mare *Bivolării*²³. Capacul de vas (Pl. II/2; III/1) nu este o apariție singulară în partea de vest a Olteniei. El este prezent atât în așezarea de la Izvoarele²⁴, jud. Mehedinți, cât și în necropola de a Ostrovul Mare *Bivolării*²⁵. Se pare că acest tip de capac lipsește

9 Berciu D., Comșa E., 1956, p. 267, Fig. 17,18

10 Berciu D., 1953, p. 607, Pl. XIII/1

11 Crăciunescu G., 2006, Fig. 5/1

12 Dumitrescu V., 1961, Pl. XCII/427

13 Șandor-Chicideanu Monica, 2003, Pl. 74/2a

14 Nica M., 1994, Fig. 11/3

15 Crăciunescu G., op. cit., Fig. 3/2-3

16 Berciu D., 1953, p. 617-618, Pl. XX/2, 4, 5-9

17 Crăciunescu G., 2014, p. 29

18 Berciu D., Comșa E., op. cit., p. 284 și Fig. 20/2

19 Crăciunescu G., 2006, Fig. 5/4

20 Berciu D., 1953, p. 603 și Fig. XXIX/1,2

21 Berciu D., Comșa E., op. cit., p. 298 și Fig. 23/3

22 *Ibidem*, p. 304-305 și Fig. 27/5

23 Crăciunescu G., op. cit., Fig. 3/5

24 Berciu D., 1953, p. 616-617 și Pl. XXX/6a, 6b

25 Crăciunescu G., 1992, p. 46 și Pl. 4/1

în estul provinciei, nefiind amintit într-o lucrare cu pretenții ce a apărut în urmă cu câțiva ani²⁶.

Statueta pe care am văzut-o la un localnic este foarte importantă, deoarece acest tip de piese sunt destul de rare în morminte deși în așezări acestea se găsesc în număr destul de mare²⁷. Această statueta avea mâinile așezate pe mijloc iar degetele erau marcate prin linii, în același fel ca și o piesă descoperită la Balta Verde *La morminți*²⁸. În mod cert ea a fost depusă pe rugul de incinerare datorită faptului că este deformată la partea inferioară. Vasul dublu pe care am amintit că l-am văzut la un localnic, avea o mică porțiune lipsă la unul din recipiente. Vasele duble sunt prezente frecvente în necropolele din această parte de vest a Olteniei. Raportând numărul de asemenea vase la numărul de morminte, constatăm că cele mai multe vase duble au fost descoperite la Gruia, unde într-un singur mormânt, cel cu numărul cinci, avem două asemenea piese²⁹.

Importanța acestui mormânt și a necropolei în ansamblul ei constă, așa cum am mai spus, în două aspecte. Primul se referă la faptul că în urnă au fost găsite resturi de oase incinerate de la doi indivizi și al doilea aspect se referă la depunerea de ofrande în morminte. Referitor la primul aspect, cel legat de faptul că au fost descoperite, la analiza antropologică, oase de la doi indivizi în aceeași urnă, informația este foarte importantă pentru vestul Olteniei. Asemenea morminte au mai fost descoperite, în special în necropola de la Gârla Mare, pentru care avem analize antropologice.

Sit/Nr. Mormânt	Sex	Vârstă	Greutate (g)	Rit funerar
Gârla Mare M. 1/2010	♀	30-50	450	Incinerat
Gârla Mare M. 2/2010	Indet.	12-19	175	Incinerat
Gârla Mare M. 3/2010 (urna 1)	♂	25-40	1075*	Incinerat
Individ A				
Gârla Mare M. 3/2010 (urna 1)	Indet.	Indet.	-	Incinerat
Individ B				
Gârla Mare M. 3/2010 (urna 2)	♂	25-35	190	Incinerat
Gârla Mare M. 3/2010 (urna 3)	♀	25-40	550	Incinerat
Gârla Mare M. 2 passim/2009	♀	20-30	250	Incinerat
Gârla Mare M. 4/2010	♀	20-35	450	Incinerat
Gârla Mare M. 5/2010 Individ A	♀	20-50	850*	Incinerat
Gârla Mare M. 5/2010 Individ B	♀	20-50	-	Incinerat
Crivina M. 8/2009 Individ A	♀	25-50	600*	Incinerat
Crivina M. 8/2009 Individ B	Indet.	12-17	-	Incinerat
Crivina M. 8/2009 Individ C	Indet.	20-50	-	Inhumat

Sexul și vârsta scheletelor analizate

26 Berciu D., 1953, p. 617 și Pl. XVIII/11

27 Șandor-Chicideanu Monica, op. cit., II, Pl. 195/X1-9

28 Crăciunescu G., 1980, p. 52 și Fig. 16; Chicideanu Monica, Chicideanu I. op. cit., p. 53-75, și Fig. 3/2; 4/3; 5/3; 8/1-10

29 Berciu D., Comșa E., op. cit., p. 296-297 și Fig. 29

După cum se observă, este vorba de mormintele trei și cinci, dar de fiecare dată, chiar și la Crivina, unul din indivizi este prezent doar prin câteva oase. Este clar că pe rugul de incinerare au fost incinerati, consecutiv, mai mulți indivizi și nu întotdeauna au fost strânse cu mare grijă toate fragmentele de oase.

Al doilea aspect se referă la faptul că în acest mormânt a fost descoperită o epifiză de os de animal, netrecută prin foc. Constatarea a fost făcută cu ocazia studiului antropologic al materialului osos din mormântul descoperit în anul 2009 la Crivina. Această descoperire demonstrează faptul că aici avem o ofrandă de carne depusă în mormânt. Cel mai important lucru este acela că și în celelalte două morminte Țuto Brdo-Gârla Mare cercetate sistematic în această localitate au apărut ofrande asemănătoare³⁰. În felul acesta ofrandele de carne au fost descoperite în cele trei morminte ale necropolei, care au fost cercetate sistematic.

Deși în puține cazuri se înregistrează depunerii de ofrande din carne, această practică este cunoscută în întreg arealul culturii Țuto Brdo-Gârla Mare. În sud-vestul Olteniei această practică este cunoscută la Ostrovul Corbului³¹ unde asemenea oase au fost descoperite în mormântul VII. La Gârla Mare, unde există două necropole³², asemenea ofrande se întâlnesc în fiecare din cele două necropole. Evidențierea oaselor de animale a fost făcută de cercetările antropologice solicitate de mine și de aceea nu se face precizarea căror specii de animale aparțin acestea. În necropola din Gârla Mare, punctul *La dune*, avem următoarea situație. În mormântul 10 au fost găsite trei fragmente de oase lungi de animale, nearse, dar și două fragmente de oase de animal, arse. În mormântul 12 au fost găsite două fragmente de diafize de os lung de animal, arse. În mormântul 13 s-au găsit cinci fragmente de diafize și o epifiză de la oase lungi de animal, arse. În necropola de la km. fluvial 839+300 nu au fost făcute cercetări sistematice dar avem, totuși, date în acest sens. În 2005 o grupă de studenți care făceau practica arheologică în zonă, au scos la lumină un grup de cinci vase, pe care eu le consider ca făcând parte dintr-un mormânt Țuto Brdo-Gârla Mare. După cum ne spun autorii, în patru din aceste vase au fost găsite oase de animal³³, nearse. Posibilitatea ca autorii să se fi înșelat în acest sens este destul de mică pentru că în fotografia care este prezentată, apar oase care depășesc înălțimea vaselor. O altă urnă³⁴ descoperită de mine în 2013 a avut o soartă mai bună. Materialul osos din interior a fost trimis la Institutul de Antropologie iar în raportul primit se specifică faptul că printre oasele umane s-a aflat și un fragment de coastă de animal, nearsă.

30 El Susi Georgeta, op. cit., p. 85-86

31 Berciu D., 1939, p. 106 și Fig. 115; Crăciunescu G., 2011, p. 39

32 Crăciunescu G., 2013, p. 99-114

33 Bărbulescu A. C., Cârstea Angela, 2006, p. 49-54

34 Crăciunescu G., 2013, p. 100

Situații asemănătoare se întâlnesc și în estul provinciei, în necropola de la Cârna *Grindul Tomii*. În mormântul LXXX au fost descoperite: un corn de bou, un os lung de animal de talie mare, oase de animale nedeterminabile³⁵, toate incinerate. În mormântul LXXXV au fost găsite câteva fragmente de oase de animal³⁶, nedeterminabile ca os și specie, dar incinerate. Mormântul XCIX nu avea decât o vertebră de rumeșor³⁷, incinerată și ea. Un fragment de os de cerb, incinerat, a fost descoperit³⁸ și în mormântul CX.

La Plosca *Cabana de metal*, a fost descoperit, în mormântul 26, lângă un castron, oase de animal nearse³⁹. Altă necropolă cercetată în ultimii ani, cea de la Cârna *Ostrovogania*, are și aceasta două morminte, 67 și 69, cu ofrande de carne de la care au rămas oase de porc ce au fost depuse direct pe sol, în groapă⁴⁰.

Practica depunerii unor ofrande de carne în morminte, este cunoscută și la vest de Porțile de Fier. Exemplificăm acest lucru prin descoperirea din necropola de la Liubcova *Țiglărie* unde, în mormântul 15/1981, a fost descoperit chiar în urnă un radius de oaie/capra, incinerat[□]. Însă reprezentativă pentru această practică este necropola de la Dubovac, unde s-au descoperit depuneri de ofrande din carne, păsări sau animale mici, în 10 din cele 19 morminte⁴¹. La o scară mai mică, o frecvență mai mare o întâlnim la Crivina unde ofrandele sunt depuse în toate cele trei morminte cercetate sistematic.

Această practică funerară este cunoscută și în alte culturi. În cazul necropolei de incinerare de la Voiteni (județul Timiș)⁴² ce se datează la finele bronzului târziu/ începutul hallstattului timpuriu din Banat, au fost săpate 24 morminte de incinerare. În șapte dintre ele s-au găsit ofrande de carne, depuse în câte un vas atașat celui conținând oasele arse ale defunctului. Resturile animaliere nu au fost trecute prin foc.

Dispunere vest-est a frecvenței descrescând a procentului de morminte cu ofrande în morminte, în cadrul culturii Žuto Brdo-Gârla Mare, poate fi asociată cu direcția de pătrundere a acesteia pe valea Dunării. Ar putea sugera și faptul că anumite practici funerare sunt încă în schimbare la momentul pătrunderii acestei culturi către est. La o analiză mai atentă această direcție de pătrundere mai poate fi sesizată și pe baza altor elemente, asupra cărora vom reveni ulterior.

35 Dumitrescu V., 1961, p. 374

36 *Ibidem*, p. 375

37 *Ibidem*, p. 376

38 *Ibidem*, p. 377

39 Șandor-Chicideanu Monica, *op. cit.*, p. 161

40 *Ibidem*, p. 161

41 Săcărin C., 1993, p. 75-81

42 Șandor-Chicideanu Monica, *op. cit.*, p. 163

Acest nou mormânt de la Crivina are o importanță aparte prin faptul că, alături de celelalte două publicate anterior, are anumite semnificații. Acestea se referă la folosirea repetată a locului rugului de incinerare și practica depunerilor de ofrande de carne în morminte. Coroborate cu datele existente pentru restul Olteniei, se pot trage unele concluzii referitoare la momentul pătrunderii acestei culturi în estul Porților de Fier și faza sa internă de dezvoltare.

Explicația planșelor:

Pl. I Mormântul nr. 8 de la Crivina

Pl. II 1. Urnă miniaturală
2. Capac de vas – exteriorul

Pl. III 1. Capac de vas – interiorul
2. Castron miniatură

Pl. IV 1. Urn funerară
2. Ceașcă

BIBLIOGRAFIE

- BARBULESCU, CĂRSTEA 2006 C. A. Bărbulescu, Angela Cârstea, Un depozit de vase cu caracter funerar de la sfârșitul epocii bronzului și începutul primei epoci a fierului descoperit la Gârla Mare (jud. Mehedinți), Argesis, Studii și comunicări, seria Istorie, Tom XV, 2006, p. 49-54
- BERCIU 1939 D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939
- BERCIU 1953 D. Berciu, *Catalogul muzeului arheologic din Turnu-Severin*, în *Materiale Arheologice*, I, 1953, p. 589-691
- BERCIU, COMȘA 1956 D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile arheologice de la Balta Verde și Gogoșu (1949 și 1950)*, în *MCA*, II, 1956, p. 251-490
- CHICIDEANU-ȘANDOR, CHICIDEANU 1990 Monica Chicideanu-Șandor, Ion Chicideanu, *Contributions to the Study of the Gârla Mare Anthropomorphic Statuettes*, în *Dacia*, N.S., XXXIV, 1990, p. 53-75
- CONSTANTINESCU 2009 M. Constantinescu, Mihaela Culea, *Analiza antropologică a osemintelor din necropola de la Gârla Mare, jud. Mehedinți (Raport)*
CULEA
- CRĂCIUNESCU 1980 G. Crăciunescu, *Noi descoperiri arheologice din epoca bronzului la Ostrovul Mare*, în *Drobeta*, IV, 1980, p. 43-58
- CRĂCIUNESCU 2004 G. Crăciunescu, *Descoperiri din feudalismul timpuriu în județul Mehedinți*, în *Drobeta*, XIV, *Arheologie-Istorie*, 2004, p. 50-87
- CRĂCIUNESCU 2006 Crăciunescu Gabriel, *La nécropole de crémation de*

-
- l'Âge du Bronze de Gruia, département de Mehedinți, În: Pratiques funéraires et manifestations de l'identité culturelle (Âge du Bronze et Âge du Fer). Actes du IVe Colloque International d'Archéologie Funéraire organisé à Tulcea, 22-28 mai 2000, [textes réunis par Vasilica Lungu, Gavrilă Simion, Florin Topoleanu], Publications de l'Institut de Recherches Éco muséologiques de Tulcea, 3, Tulcea, 2006, p. 67-76.*
- CRĂCIUNESCU 2011 G. Crăciunescu, *Observații asupra mormintelor culturii Gârla Mare din zona de sud-vest a Olteniei*, în *Tibiscum*, S.N., 1/2011, p. 37-42
- CRĂCIUNESCU 2012 G. Crăciunescu, *Necropolele culturii Țuto Brdo-Gârla Mare din sud-vestul Olteniei*, în *Drobeta*, XXII, Arheologie - Istorie, 2012, p. 32-53
- CRĂCIUNESCU 2013 G. Crăciunescu, *Țuto Brdo-Gârla Mare Necropolis from Gârla Mare, Mehedinți County*, în V. Sîrbu, R. Ștefănescu (ed.), *The Thracians and their Neighbors in the Bronze and Iron Ages*, II, Brașov, 2013, p. 99-114
- CRĂCIUNESCU 2014 G. Crăciunescu, *Câteva observații referitoare la necropola de la Ostrovul Mare, județul Mehedinți*, în *Litua studii și cercetări*, XVI, 2014, p. 27-32
- DUMITRESCU 1961 V. Dumitrescu, *Necropola de incinerare din epoca bronzului de la Cîrna*, București, 1961
- EL SUSI 2008 El Susi Georgeta, *Ofrande animale descoperite în morminte Gârla Mare de la Crivina (județul Mehedinți)*, în *Drobeta* XVIII, Arheologie

-
- Istorie, 2008, p. 85-86
- MOTZOI-CHICIDEANU 2011 I. Motzoi-Chicideanu, *Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, vol. I, Ed. Academiei Române, București, 2011
- NICA 1994 M. Nica, *Date noi cu privire la cronologia și periodizarea grupului cultural Gârla Mare, pe baza descoperirilor din așezarea și necropola de la Ghidici, punctul "Balta Țarova" în P. Roma*, M. Alexianu (ed.), *Relations thraco illyro-helléniques: Actes du XIVe Symposium National de Thracologie, Băile Herculane (14-19 septembre 1992)*, București, 1994, p. 178-206
- SĂCĂRIN 1993 C. Săcărin, *Descoperiri Gârla Mare în zona Porților de Fier*, în *Banatica*, XII, 1993, p. 75-81
- ȘANDOR-CHICIDEANU 2003 Monica Șandor-Chicideanu, *Cultura Țuto Brdo Gârla Mare. Contribuții la cunoașterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, Cluj-Napoca, 2003

Pl. I

1

2

Pl. II

1

2

Pl. III

1

2